

יום ראשון כט תמוז ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קמ"ג.
 תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה.

מצאו פתקא כי"ק הצ"צ ותוכנה, שהחליט ללמוד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ות"ל שקיים ועבר על ש"ם בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שלחן ערוך בעיון.

יום שני א מנחם אב, ראש חדש ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י.
 תהלים: א"ט.
 תניא: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע.

מעלת המשיח שיהי' עניו, דהנם שיהי' בתכלית הגדלות, וילמוד תורה עם האבות ומרע"ה, בכל זה יהי' בתכלית הענוה והביטול ללמוד גם עם אנשים פשוטים.

יום שלישי ב מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: י"ז.
 תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה.

הוראה לרבים: מתחילין להניח תפילין שני חדשים קודם הבר מצוה. בתחלה בלא ברכה וכעבור איוה שבועות בברכה.

יום רביעי ג מנחם אב ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: יח"ב.
 תניא: פרק יא. ואמנם . . . יק לאין קץ.

משיחות אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט ניט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, אין די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.

כ"ט תמוז

יום ראשון, ה'תש"ג

פתקא של הצמח צדק

שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: פרק ט. וביאור ... דר"ה.

מצאוי פתקא כי"ק הצ"צ ותוכנה, שהחליט ללמוד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ות"ל שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שלחן ערוך בעיון.

הרהבה

במקור הדברים ברשימות, כותב כ"ק אדמו"ר:

הצמח צדק אמר: א איד דארף זיין קלאר ש"ס, ווי דער רמב"ם [=יהודי צריך להיות בקי בש"ס, כמו הרמב"ם]. וישאלהו דודי מהרי"ל אודותו. ויענה הצמח צדק: "עטליכע מסכתות" [=מסכתות אחדות]. והתחיל למנותן, ולא מנה רק מסכתות קטנות ומסכת עירובין.

ישנו העתק מהר"ש נ"ע מצעטל כי"ק הצמח צדק, שהחליט ללמוד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה. ותודה לאיל שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וד' חלקי שלחן ערוך בעיון.

בראשי פרקים מתולדות הצמח הצדק שכתב כ"ק אדמו"ר², נכתב כברשימה הזו, שפתקא זו ישנה בהעתקת אדמו"ר מהר"ש, ובתוספת שהפתקא נמצאת "באוסף הכתבי יד אשר לכ"ק מו"ח אדמו"ר".

פתקא כזו נדפסת באגרות קודש אדמו"ר הצמח צדק³ ובה הרבה קבלות שכתב הצמח צדק לעצמו (בגוף שני), וביניהם:

1. רשימותי. נדפס בתו"מ רשימת היומן ע' קפה.
2. נדפס בסוף ס' דרך מצותיך ריא, ב.
3. קה"ת, תשע"ג ע' מט ואילך.

כל החסידות להפך טבעיות מדותיו.

עצה לשינה, ראית על ידי עבודה ויגיעה כל היום בתורה, לא הקריאה על דרך מנוחה כששוכב על המטה, כי אם יושב (או עומד) כמה שעות רצופים, וזהו מתוקה שנת העובד.

גם ראית שיכולת לשנות טבעך, לעמוד בתפלה מתחלת הודו עד אחר גמר התפלה הכל במקום אחד תודה לאֵל. גם שיכולת תודה לאֵל ללמוד כמה וכמה שעות רצופים במקום אחד, גם שלא על ידי כתיבה כי אם בדיבור ועיון בגמרא רא"ש ור"ן. מכל מקום הכתב משובח, כי גורם הסח הדעת יותר.

אם כי כמובן לא מוכרח שזוהי הפתקא עליה נסוב הפתגם היומי.

א מנחם אב

יום שני, ראש חודש, ה'תש"ג

הענווה דמשיח

שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק י. והנה ... דזמרה כנודע.

מעלת המשיח שיהי' עניו, דהגם שיהי' בתכלית הגדלות, וילמוד תורה עם האבות ומרע"ה, בכל זה יהי' בתכלית הענווה והביטול ללמוד גם עם אנשים פשוטים.

הרחבה

ראה לעיל כד אייר.

1. ועבדי דוד צ"ט. נדפס בסה"מ תרצ"ט ע' 194.

כד אייר

שבת, לט לעומר, ה'תש"ג

"אם בחוקותי תלכו". בביאת המשיח - מעלת הפשיטות

[א] מברכים ר"ח סיון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות.

[ב] לשלישי עולה הבעל קורא, ומעצמו.

[ג] אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיא.

תניא: פרק נא. והנה ... בתולדתו כנ"ל.

[ד] אם¹ בחוקותי תלכו, אם זה הוא לשון תחנונים כמרז"ל², שכוונתו הלואי בחוקותי תלכו. וזה שהקב"ה כביכול, מתחנן לפנייהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמוד בבחירתו הטובה. ועוד זאת אשר בחוקותי תלכו דנעשית הנשמה מהלך.

*

[ה] בביאת³ המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

[ב] בין ההוראות הבאות בתחילת הפתגם יש לציין כי "בשלישי עולה הבעל קורא, ומעצמו" – מכיוון שזו פרשת התוכחה. וכן הוא מנהגנו. ומכאן הוכנס לספר המנהגים⁴.

הרחבה

במענה קצר מהודש אלול תשי"ז מופיע המנהג ביתר פירוט:

בקריאת התוכחה כמה מנהגים בזה (ראה נושאי כלי שערי אפרים ש"ז סכ"ג ושם נסמן).

1. ר' אומר תש"ב. נדפס בסה"מ תש"ב ע' 114-115.

2. ע"ז ה, א.

3. ועבדי דוד, צט. נדפס בסה"מ תרצ"ט ע' 194.

4. ע' 31.

בביהכ"ס כאן נוהגין אשר הבעל קורא עולה מעצמו בלי שיקראוהו בשמו ומברך תחלה וסוף⁵.

* * *

[ג] בנוגע לאמירת אב הרחמים. באופן כללי נאמר בשלחן ערוך ובסדור שבשבתות מברכין אין אומרים אב הרחמים. אם כי חודשי אייר וסיון מוחרגים שבהם אומרים. וכך כותב רבינו הזקן בשו"ע⁶:

בימי הספירה, כשמברכין ראש חודש אייר וסיון, אומרים אב הרחמים מפני הגזירות שאירעו בימים ההם.

ב"גזירות" הכוונה למסעי הצלב והגזירות האימות שהיו בשנת ד'תתנ"ו בקהילות אשכנז.

אמנם, בסדור חזר בו, ומורה שרק בשבת מברכין סיון אומרים אב הרחמים, ולא בשבת מברכין אייר. והטעם מכיון שבכל ימי ניסן אין אומרים תחנון⁷, והמנהג שלא לומר אב הרחמים בשבתות שאין אומרים תחנון⁸.

* * *

[ד] על הפסוק "אם בחוקתי תלכו" נאמר בגמרא שהקב"ה מתחנן, כביכול, שישראל ילכו בחוקותיו.

על פי חסידות יש שתי משמעויות לתיבות "אם בחוקתי תלכו":

(א) תחנוניו, כביכול, של הקב"ה, נותנים לאדם כח שאכן יוכל לבחור נכון וללכת בחוקותיו של הקב"ה. כלומר: זה שההליכה בחוקות ה' היא רצון ה', זה נותן לאדם כח לעמוד בזה.

ופירוש הכתוב לפי זה הוא: "אם" – ע"י ה"אם" (התחנונים והרצון של הקב"ה) – "בחוקתי תלכו" – תוכלו לבחור בהליכה בחוקי ה'.

(ב) ע"י תחנוניו כביכול של הקב"ה – הופכת הנשמה ל"תלכו" – בחינת "מהלך". הנשמה קודם ירידתה לגוף נקראת "עומד", וע"י העבודה בקיום המצוות היא קונה תכונה של "מהלך" – "ילכו מחיל אל חיל", עליה כל הזמן.

ופירוש הכתוב לפי זה הוא: "אם בחוקתי" – כיון שה"בחוקתי" הם "אם" (התחנונים

5. אג"ק כ"ק אדמו"ר חט"ו ע' תנג. עוד בנושא זה ראה באוצר מנהגי חב"ד – ניסן-סיון ע' רפה.

6. אור"ח סי' רפד סי"ד.

7. כ"כ בפסקי הסידור להרא"ח נאה.

8. בענין זה ראה באוצר מנהגי חב"ד שם ע' רמג.

והרצון של הקב"ה) – על כן "תלכו" – קיום המצוות גורם שהאדם יהיה "מהלך", בהיותו מקיים רצון ה'.

הרהבה

מקור הדברים הוא בדרך אגב במאמר ד"ה רבי אומר תש"ב, ושם בהרהבה:

... מקרא מלא דבר הכתוב "אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם", ואמרו רז"ל (ע"ז ד"ה ע"א) "אין אם אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו" ("שהקב"ה מתחנן לפניהם שישמרו את התורה". רש"י). וזהו "אם בחקותי תלכו" – הלואי בחקותי תלכו. והיינו דאם זה אינו לשון תנאי כמו שנאמר אח"כ "ואם לא תשמעו לי" שהוא לשון תנאי, אבל אם זה הוא לשון תחנונים, שכוונתו הלואי, ותוכנו: דאם הוא עצמו המסייע ונותן כח להיות בחקותי תלכו, והיינו דלהיות שהקב"ה מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, הנה אם זה דענינו הלואי, שהוא רצון הקב"ה שהאדם ישמור את התורה, הנה אם זה הוא עצמו המסייע ונותן כח להאדם, דלא זו בלבד שיעמוד בבחירתו הטובה ויתחזק בשמירת חוקיו ית' אלא עוד זאת אשר בחקותי תלכו שע"י שמירת החקים נעשה ההילוך והעלי' בכל עניניו.

והוא ע"ד דכתיב "ובחרת בחיים", דתחלה כתיב "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע", ובסיום הענין אומר "ובחרת בחיים". והיינו, דעם היות שהקב"ה ברא שני דרכים, דרכי החיים והטוב ודרכי המות והרע, ונתן בחירה חפשית להאדם לבחור במה שהוא חפץ אם בחיים וטוב או במות ורע – בכל זה הנה נותנים לו עצה טובה "ובחרת בחיים". – הנה זה עצמו הוא סיוע שיש בו ממש כמארו"ל שבת (דק"ד ע"א) "בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעים אותו" ("ומכינים לו פתח". רש"י). דלהיות שניתנה לאדם בחירה חפשית לבחור באיזה דרך שהוא חפץ, בכל זה הנה אם בא לטמא, היינו לבחור בדרך הרע – אין מונעין אותו ואין מסייעין לו, אלא פותחין לו. וזהו "אם ללצים הוא יליץ" בעצמו, היינו ברצון עצמו במה שבחר. אבל כשבא לטהר הנה "מסייעים אותו" דזהו "ולענוים יתן חן" ("יסייעוהו מן השמים". רש"י). ובגמרא יומא (דל"ח ע"ב) פרש"י "בא לטמא – להיות רשע, פותחין לו – פתח הטומאה ליכנס בו. כלומר מספיקין בידו ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו. אם ללצים הוא יליץ – אם ללצים הוא בא להתחבר הוא לא ימנעוהו ולא יעזרוהו. אם לענוים – הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן". – וזה הוי סיוע שיש בו ממש.

הנה כן הוא גם במ"ש "אם בחקותי תלכו" – הלואי בחקותי תלכו, דהרי זה עצה וסיוע. ו"בחקותי תלכו" – דעל ידם נעשית הנשמה מהלך.

דזהו יתרון בנשמה המלובשת בגוף לגבי הנשמה כמו שהיא למעלה קודם שירדה למטה, דכתיב: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", דמלאכים נק' עומדים, וכמ"ש "שרפים עומדים ממעל לו", וכמאמר "עומדים ברום עולם". וכן הנשמות בהיותן למעלה טרם ירידתן

למטה להתלבש בגוף, וכמו שאמר אלי' על נשמתו כשהיתה למעלה קודם ירידתה למטה "חי
ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו", ורק ע"י שהנשמה יורדת למטה ומתלבשת בגוף גשמי,
ומקיימת התומ"צ נעשית מהלך...

באחד ממכתביו לומד כ"ק אדמו"ר מפתגם זה, שכל דבר שנצטוינו עליו, עצם הצייווי
נותן גם את הכוח לקיים⁹.

* * *

[ה] הפתגם אודות מעלת הפשיטות והתמימות שבאנשים פשוטים האומרים תהלים
שתתגלה בימות המשיח – הוא מכיון שבזמן הזה, קודם ימות המשיח, לא רואים כל כך
את המעלה של הדברים הפשוטים, של הקבלת עול. ורק בביאת המשיח תתגלה המעלה
הגדולה של בחינת הקבלת עול והתמימות.

הרחבה

מקור הדברים הוא במאמר "ועבדי דוד" תרצ"ט. מאמר זה, שמופיע בספר המאמרים הן
באידיש והן בלה"ק – הינו מקור לשלושה פתגמים ב"היום יום", שתוכנם שוה: הפתגם דה'
טבת (מהמאמר באידיש), הפתגם הנוכחי, והפתגם דא' מנחם אב. תוכן המאמר הוא החילוק
שבין מלכות יהודה למלכות יוסף – שמלכות יוסף ענינה הוא מידות ולימוד, ומלכות
יהודה ענינה הוא מעשה בפועל. ולעתיד לבוא מלכות יהודה תהיה בראש – שתתגלה
המעלה של העשי' בפועל.

הנה הקטע החותם את המאמר (בלה"ק):

...ועד"ו יובן בענין תלמוד ומעשה, דהגם דתלמוד הוא גדול, שהתורה היא ממשיכה בחי'
"גדול הוי", וגם מביא לידי מעשה; מכל מקום, הנה מאחר דהמעשה באה לבסוף, הנה העיקר
הוא המעשה, וסוף המעשה בא במח' תחלה. ולכן, הנה בביאת המשיח, הנה מעשה שהוא
קיום המצות, הוא גדול מתורה.

ועד"ו יובן בענין יהודה ויוסף, אם כי יוסף הוא גדול מכל השבטים, דבתוכם הוא גם יהודה,
ולכן כתי' "ויגש אליו יהודה", דבכדי לגשת אל יוסף ה' צריך לעלות, להיותו בחינה ומדריגה
נעלית ביותר מכמו יהודה; מכל מקום, הנה בביאת המשיח אז יתגלה מעלת העבודה דהודאה
דוקא. ולכן הנה מלך המשיח יהי' משבט יהודה דוקא.

וזהו "ועבדי דוד מלך עליהם", דמלך המשיח מתייחס לדוד המלך ע"ה דוקא, דמעלתו העצמי
הוא הענוה. דהגם שהי' מלך בישראל קרא עצמו עני ואביון, והי' בתכלית הביטול, ולכן נק'
הוא הענוה.

9. ראה לקו"ש ח"ב ע' 680. אג"ק ח"א ר"ע רפד.

חסיד. וכן הוא מעלת המשיח שיהי' עניו, דהגם שיהי' בתכלית הגדלות, וכמ"ש "ונחה עליו רוח הוי' וגו'", וילמוד תורה עם האבות ומשה רבינו עליו השלום, ובכל זאת יהי' בתכלית הענוה והביטול ללמוד גם עם אנשים פשוטים.

דבביאת המשיח יתגלה מעלת הפשטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

ולכן נקרא מלך המשיח "עבדי דוד" שהי' מופלא בענוה ובביטול.

נראה גם שהדגש על "אמירת תהלים בתמימות" קשור אף הוא עם דוד נעים זמירות ישראל, מחבר ספר התהלים.

ב מנחם אב

יום שלישי, ה'תש"ג

התחלת הנחת תפילין

שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ומאחר שהתפלה ... עילאה.

הוראה לרבים: מתחילין להניח תפילין שני חדשים קודם הבר מצוה. בתחלה בלא ברכה וכעבור איזה שבועות בברכה.

הרחבה

הוראה זו נתבארה ונתפרטה בכמה מאג"ק כ"ק אדמו"ר¹. באחת האגרות מבאר רבינו את הלשון "הוראה לרבים"²:

דיוק הלשון לרבים, כי בבית הרב היו מתחילים זמן רב מקודם לזה, ופעם סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהוא התחיל להניח תפילין בשנת הי"ב³.

ישנה גם התייחסות למנהג להניח חודשיים לפני, בלא לחשוש לדעת איזה מהאחרונים שכיון שצריכים גוף נקי – אין להקדים ולהניחם:

והנה לא נעלמה ממני דעת איזה מהאחרונים (הובאו בנושאי כלי שו"ע או"ח סוסל"ז) שכיון שתפילין צריכים גוף נקי אין להקדים בהנחתם, ובפרט בדורותינו אלה –

ובכל זאת כיון שבפירוש הורו כנ"ל, מצוה לקיים דברי חכמים בתראי, ובפרט כשהורו לפרסם דעתם בזה (וכלשון האמור – "לרבים")³.

1. ונסדרו בשלחן מנחם ח"א סי' לו (ע' קד ואילך).

2. אג"ק חי"ז ע' סא.

3. ולהעיר מהמסופר ברשימות הרב"ש ע' קל, שכ"ק אדמו"ר התחיל להניח תפילין ב"א אדר ה'תרע"ה, דהיינו חודש

אחד בלבד לפני הבר מצוה שלו.

ובמכתב נוסף מתייחס רבינו למנהגים שונים בזה, ומוסיף שטעם ההקדמה קשורה עם
תקופת ההכנה לגאולה⁴:

... בתקופתנו זו דוקא יש להקדים בהנחת תפילין, והרי מעין הפצת המעינות הוא, שככל
שמתקרב זמן ביאת משיח צדקנו ההכרח בזה גדול ביותר, והרי זו המשכה חדשה כמבואר
בדברי קבלה ומבואר בכ"מ בתורת החסידות.

וביחס להוראה "בתחלה בלא ברכה, וכעבור איזה שבועות בברכה"⁵:

במה שמעיר בהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר (אשר בלוח היום יום) בהנוגע להתחלת הנחת
תפילין שלא כתוב בדיוק כמה זמן יניחם בלא ברכה, ומהו הטעם בכלל להתחלה בלא ברכה.
יש לומר כפשוטו, שהוא עד שיתרגל הדק היטב לדייק בהנחתן שתהי' מתאימה למצותה,
שבלאו הכי הרי זו ברכה לבטלה, וכיון שלא הכל שוין בזה, לכן לא הוקבע בדיוק זמן ההנחה
בלא ברכה.

4. שלחן מנחם שם.

5. אג"ק חי"ד ע' סג.

ג מנחם אב

יום רביעי, ה'תש"ג

געגועים לגלות

תרגום:

משיחות אאמו"ר [מהורש"ב]:

אראז, כשמישח יבוא, במהרה
בימינו אמן, יתחילו להתגעגע לימי
הגלות.

אראז, יתחיל לכאוב מדוע לא עסקן
ב'עבודה'. יתחילו לחוש את גודל
הכאב שבהעדר ה'עבודה'.

עכשיו, בימי הגלות, העבודה היא
להכין את עצמו לביאת המשיח,
במהרה בימינו אמן.

שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: פרק יא. ואמנם ... "ק" לאין קץ.

משיחות: אאמו"ר [מהורש"ב]: יעמאָלט ווען משיח
וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאָך
די גלות טעג. יעמאָלט וועט ערשט פארדריסען
פאר וואָס מ'האָט ניט געטאָן אין עבודה. מען וועט
ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאָג פון העדר
העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי
העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.

הרחבה

הדברים נאמרו ע"י כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בערב יום הכיפורים – כדרכו לרוב לבאר
ביום הזה כיצד תיראה בו העבודה בבוא המשיח. וכך סיפר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (בתרגום
חופשי):

בערב יום הכיפורים בסעודת הבוקר היה אבי משוחח בענין מסויים בחסידות ובעבודה, לרוב
היה תוכן הענין מוקדש לנושא איך תהיה העבודה של ערב יום הכיפורים בביאת המשיח
בב"א.

פעם אחת היתה שיחה כזו:

כשמישח יבוא, יהיה למטה, בעשיה שבעשיה, כלומר בעולם הזה הגשמי, גילוי האור האלקי,
אלקות בגילוי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות.

1. חה"פ צ"ד ה"ב. נדפס בלקוטי דיבורים ח"א קלג, ב.

... כשמשיח יבוא יהיה למטה בעולם הזה כפי האמת, המקום הגשמי יהיה אלקות ממש, בלי שום התלבשות של לבוש הגשם, שכן בגשם יראה פרצופו האמיתי איך שהוא עצמות ממש.

וכפי שהדבר במקום, כך יהיה גם בזמן. שבכל יום יאיר גילויו האמיתי של היום. אז יאיר ה"ובתשעה לחודש", כפי שנאמרו מפי הקב"ה. כשם שבמקום וגוף יראו את דבר הוי' המהווה ומחיה את המקום ואת הגוף, כך גם יראו את דבר הוי' המהווה ומחיה את הזמן.

כשמשיח יבוא בב"א יתממש אז מה שכתוב "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דבר", יראו את דבר הוי' במקום ובזמן.

כשמשיח יבוא בב"א יהיה כל אחד בעל שכל אמיתי, יבינו את אשר יראו. וההבנה תהיה הבנה אמיתית באמת של נשמה, ולכן יכירו אז את ה"ובתשעה לחודש" כפי שהוא בעצם מהותו.

אז כשמשיח יבוא בב"א יתגעגעו לימי הגלות, אז יצטערו על שלא עסקו בעבודה. אז ירגישו בפנימיות את הכאב הגדול של העדר העבודה. ימי הגלות הם ימי העבודה של האדם להכין את עצמו לביאת המשיח בב"א.

בכמה הזדמנויות ביאר כ"ק אדמו"ר פתגם זה, והנה אחד מהם:

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שבביאת המשיח "וועט מען זיך כאַפּן פאַרן קאַפּ און מ'וועט שרייען" [=יתפסו את הראש, ויצעקו] על כך שלא העריכו כראוי מה שהיו יכולים לפעול בזמן הגלות.

ולכאורה איפכא מסתברא, שבביאת המשיח יוכלו לפעול שלא בערך יותר – כי, בזמן הגלות ישנו חושך כפול ומכופל, ישנם דאגות הפרנסה וכו' וכו', משא"כ בימות המשיח, ש"הטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר", "יהיו פנויין בתורה וחכמתה", ועד ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (כמ"ש הרמב"ם), וא"כ, מהו"ע הפלאת מעלת העבודה בזמן הגלות דוקא?

והענין בזה – שדוקא ע"י העבודה בזמן הגלות פועלים המשכת העצמות, כי, העבודה בזמן הגלות היא שבירת וביטול ההעלם שמצד החושך כפול ומכופל, ודוקא ע"י שבירת וביטול ההעלם "נעמט מען עצמות".

[כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שבליובאוויטש הי' חסיד אחד שהי' מדבר מתוך להט ותענוג ("ער פלעגט זיך קאַכן מיט אַ געשמאַק") בהמשלים שבתורת החסידות, ואמר לו א' מזקני החסידים: למה הנך מדבר מתוך תענוג שכזה אודות המשל, מוטב שתדבר אודות הנמשל!

ובנוגע לנדו"ד: פשוט שאין הכוונה לומר שיש מעלה ב... חושך כפול ומכופל; המעלה היא בשבירת וביטול ההעלם, שע"ז "לוקחים" עצמות].

ואף שגילוי העצמות יהי' לעתיד לבוא דוקא, משא"כ בזמן הגלות אין זה בגלוי אלא בהעלם – הרי, המעלה דלעתיד לבוא אינה אלא בנוגע לענין הגילוי, אבל בנוגע להפעולה דהמשכת העצמות, "נעמען עצמות", ה"ז נעשה (לא לעתיד לבוא, אלא) בזמן הגלות דוקא, ולכן, עיקר

המעלה היא בעבודה שבזמן הגלות, שעל ידה "לוקחים" העצמות, ולעיתיד לבוא יהי רק גילוי הדבר.

ובהזדמנות אחרת³:

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר: כשיבוא משיח, "וועט מען זיך כאַפּן פּאַרן קאַפּ און שרייען געוואַלד" [=יתפסו את הראש, ויצעקו געוואלד] – זה עתה הי' זמן שיכלו לפעול בו הרבה כל כך, ולא עשו זאת!

והיינו, שלאחרי ביאת המשיח יהיו "שנים אשר גו' אין גו' בהם חפץ". ואילו זמן העבודה ("ימים שיש בהם חפץ") הוא עתה דוקא. אלא שעתה אין מרגישים את מעלת העבודה, ולכן לאחרי ביאת המשיח, כשתתגלה מעלת ענין העבודה – אזי יצטערו ("עס וועט פאַרדריסן") על כך שלא פעלו קודם לכן.

ועפ"ז, הרי אף שעתה הוא העלם ואין מרגישים ענין זה, מ"מ, זה גופא שיודעים שבקרוב יבוא הזמן שבו יצטערו על העדר העבודה – הרי ידיעה זו גופא צריכה להוסיף נתינת כח בהעבודה, שלא להסתפק בהנהגה שעד עכשיו, וגם לא בהוספה על זה "כהנה וכהנה", שהרי ככל שיוסיף בעבודתו – יהי הכל בהגבלה; אלא העבודה צריכה להיות באופן של בלי גבול, מצד יחידה שבנפש, דהיינו עבודה במסירות נפש. והיינו, שכל ענין שעושה, הן בלימוד התורה והן בקיום המצוות, יהי מתוך מס"נ.

וכמאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שמס"נ אין פירושה לטפס על הגג ולהפיל עצמו ממנו ... אלא מס"נ פירושה, שכל פעולה קלה שעושה תהי' מתוך מס"נ.

והיינו, שאף שנדמה לו שאין זו אלא פעולה קלה ("אַ קלייניקייט"), מ"מ, כשיתבונן בכך שהעולם כולו שקול, ובכל פעולה שעושה בכחו להפוך את העולם כולו לכף זכות – אזי יראה שאין זה דבר קטן, ובמילא יהי' זה נוגע לו בכל כחותיו ועד לעצם הנפש. ואז תהי' עבודתו במס"נ, כך, שאפילו פעולה קלה יעשה במס"נ.

וענין זה הוא בכחו של כאו"א מישראל, ובפרט בזמן הגלות, שאז מאיר ענין המס"נ ביותר – דאף שההעלם עתה הוא גדול יותר, ולכן בכחות הנעלים המצב אינו כדבעי, מ"מ, מצד ההעלם גופא מאיר עתה כח המס"נ עוד יותר מאשר קודם לכן.

וכדאיתא בתניא שכח המס"נ ניתן "לדור שנכנסו לארץ" דוקא, והיינו, לפי שהי' להם עסק עם גשמיות, משא"כ דור המדבר. ועאכו"כ בדרא דעקבתא דמשיחא, שההעלם גדול עוד יותר, הרי בוודאי שכח המס"נ הוא עוד יותר.

וכמשל העקב בגשמיות, שיש בו ביטול יותר מאשר בראש, וע"י העקב נפעל גם בהמוח שבראש. וכן הוא גם בכנסת ישראל, שישנה מעלה בדרא דעקבתא דמשיחא לגבי הנשמות הגבוהות, שזוהי מעלת המס"נ, ולכן בכחם לפעול גם על ראשי ישראל.

ולכן מצינו במשה רבינו, שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ומבואר בכ"מ שהי' זה לפי שהרגיש ("אַנגעהערט") במעלת המס"נ שתהי' בדור שלפני ביאת המשיח.

3. תו"מ התוועדויות ח"ט ע' 361.